

Interventie

Incredible Years en Invest in Play

Erkenning

Erkend door deelcommissie Jeugdzorg en psychosociale/pedagogische preventie

Datum: 28 juni 2024

Oordeel: Effectief volgens sterke aanwijzingen voor effectiviteit

De referentie naar dit document is: Matthys, Raaijmakers (24 juni 2024).

Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Incredible Years en Invest in Play'.

Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Samenvatting	4
Doelgroep	4
Doel	4
Aanpak	4
Materiaal	5
Onderbouwing	5
Onderzoek.....	5
1. Uitgebreide beschrijving.....	6
1.1 Doelgroep	6
1.2 Doel.....	7
1.3 Aanpak.....	8
2. Uitvoering.....	13
3. Onderbouwing	16
4. Onderzoek	21
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	21
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten	22
5. Samenvatting Werkzame elementen	29
6. Aangehaalde literatuur	30

Samenvatting

Incredible Years is een interventie gericht op opvoedingsvaardigheden voor ouders van kinderen van 3 tot en met 8 jaar. Incredible Years kan ingezet worden als preventie en als behandeling van (ernstige) gedragsproblemen en eraan verwante stoornissen. In minimaal veertien sessies in het kader van preventie en minimaal achttien sessies in het kader van behandeling leren ouders in groepsverband opvoedingsvaardigheden zoals kindgericht spelen, het coachen van sociale, emotionele en schoolse vaardigheden, en het geven van complimenten en beloningen om gewenst gedrag bij kinderen te doen toenemen. Tenslotte leren ouders negeren en time-out om rustig te worden om ongewenst gedrag bij kinderen te verminderen.

Incredible Years is vanuit een samenwerking binnen Europa recent doorontwikkeld onder de naam Invest in Play (Speel & Verbind). Invest in Play – Speel & Verbind is geschikt voor ouders van kinderen in de leeftijd van 2 t/m 12 jaar en omvat 12 sessies. Het programma is ge-update (moderner), cultuursensitief, bevat Nederlandse fragmenten waardoor het laagdrempeliger is en beter aansluit bij Nederlandse gezinnen. Verder is het gestoeld op dezelfde theoretische basis en op hetzelfde onderzoek als Incredible Years. Ook dezelfde therapeutische attitude richting ouders wordt van de groepsbegeleiders gevraagd. Vandaar dat Invest in Play – Speel & Verbind in ditzelfde werkblad is opgenomen. Waar er verschillen tussen de twee interventies bestaan, zal dit kort genoemd worden.

Doelgroep

Incredible Years en Invest in Play – Speel & Verbind zijn gericht op:

1. Kinderen bij wie de diagnose ernstige gedragsproblemen is gesteld (oppositieel opstandige stoornis of normoverschrijdende gedragsstoornis met of zonder ADHD – behandeling);
2. Kinderen die bedreigd zijn in hun ontwikkeling omdat zij enkele kenmerken van deze diagnoses vertonen (geïndiceerde preventie);
3. Kinderen met een verhoogde kans op het ontwikkelen van gedragsproblemen vanwege risico's bij het kind of bij de ouders, bijvoorbeeld prematuriteit of psychopathologie bij ouders., (selectieve preventie).

Doel

Incredible Years en Invest in Play – Speel & Verbind hebben tot doel de afname van het sociaal storende gedrag dat de doelgroep kenmerkt, de toename van sociaal passend gedrag en het stimuleren van de sociale, emotionele en schoolse ontwikkeling van het kind. Deze doelen worden bereikt door het verbeteren van de opvoedingsvaardigheden van de ouders.

Aanpak

In veertien (preventie) of achttien wekelijkse sessies (behandeling) bij Incredible Years en in 12 wekelijkse sessies bij Invest in Play – Speel & Verbind bieden twee Group Leaders (ook wel trainers genoemd) de groepsinterventie aan ouders. Er wordt gewerkt met een cursusboek, videofragmenten, groepsdiscussie, rollenspelen, oefeningen voor thuis en wekelijks contact door ouders onderling. Ouders leren positieve aandacht geven om meewerken te stimuleren. Zij leren effectieve opdrachten geven en probleemgedrag hanteren middels negeren, time-out en consequenties.

Materiaal

De ouders maken gebruik van het boek 'Pittige Jaren', krijgen hand-outs en oefeningen mee naar huis en vullen na elke sessie een beoordelingslijst in. De trainers maken gebruik van een handleiding, videofragmenten en checklijsten. Bij Invest in Play wordt gewerkt met een boek voor ouders en zitten de oefeningen gebundeld in een werkboek voor ouders. Het werken met een handleiding, videofragmenten, agenda's en evaluaties is gelijk gebleven.

Onderbouwing

Effectieve interventies richten zich op de veranderbare factoren die problemen doen ontstaan en in stand houden. Voor kinderen van 2 tot en met 12 jaar met (ernstige) gedragsproblemen zijn dat de opvoedingsvaardigheden van de ouders. Door het zich eigen maken van specifieke opvoedingsvaardigheden zoals positief geformuleerde opdrachten, kindgericht spelen, enthousiast prijzen van gewenst gedrag, negeren van mild ongewenst gedrag en het geven van time-out om rustig te worden voor ernstige vormen van ongewenst gedrag, nemen de gedragsproblemen van kinderen af en neemt gewenst gedrag toe. Daarnaast is het van belang dat ouders het goede voorbeeld geven (modeling), omdat kinderen leren door te imiteren. Modeling is ook een belangrijk uitgangspunt in de vormgeving van de interventie. Ouders leren in de interventie vooral van elkaar tijdens het bespreken van video-voorbeelden, rollenspelen en telefonisch contact (of per app of via andere digitale kanalen) met elkaar tussen twee sessies. De Group Leaders faciliteren dit en nemen een coachende houding aan, gericht op samenwerken met ouders en hen aanmoedigen om zelf oplossingen te vinden voor problemen.

Onderzoek

Er zijn effectstudies uitgevoerd gericht op preventie en behandeling. In al deze studies was er bewijs voor een effect op het gedrag van het kind: er werd een afname van gedragsproblemen bij het kind gezien hetzij beoordeeld door ouders, hetzij geobserveerd. Ook werd er bewijs gevonden voor positief effect op opvoedingsgedrag van de ouders. In één studie werd aangetoond dat het effect op het geobserveerd gedrag van het kind over 2 jaar aanblijft en er is aangetoond dat bovengenoemd effect van het Incredible Years ouderprogramma blijft bestaan wanneer een grote hoeveelheid data uit onderzoek uit verschillende Europese landen wordt samengevoegd. In een pilotstudie en vervolgonderzoek is aangetoond dat Invest in Play vergelijkbare effecten behaalt als Incredible Years en andere gedragstherapeutische oudertrainingen.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

Incredible Years en Invest in Play – Speel & Verbind zijn gericht op drie groepen kinderen van 3 tot en met 8 en 2 tot en met 12 jaar:

1. kinderen bij wie de diagnose ernstige gedragsproblemen, een oppositioneel opstandige stoornis of een normoverschrijdende gedragsstoornis met of zonder ADHD werd gesteld (behandeling);
2. kinderen die bedreigd zijn in hun ontwikkeling omdat zij enkele vormen van gedrag vertonen die deze diagnoses kenmerken (geïndiceerde preventie);
3. kinderen die bedreigd zijn in hun ontwikkeling vanwege risico's bij het kind, bijvoorbeeld prematuriteit, of vanwege risico's bij de ouders, bijvoorbeeld ADHD (selectieve preventie).

Intermediaire doelgroep

De interventie wordt aangeboden aan de moeders en/of vaders die bij het onderzoek van hun kind in het kader van behandeling of bij de screening van het kind in het kader van geïndiceerde of selectieve preventie behoefte hebben aan ondersteuning in de opvoeding en erkennen dat hun opvoedingsvaardigheden hierbij de ingang vormen tot gedragsverandering bij hun kind. De ouders kunnen verschillen in leeftijd, etnische achtergrond en opleidingsniveau. Wanneer de kennis van de Nederlandse taal onvoldoende is kan een tolk deelnemen aan de sessies. Er dient voldoende motivatie te zijn voor de deelname aan de interventie.

Selectie van doelgroepen

Inclusiecriteria voor doelgroep 1: Met het oog op behandeling wordt de interventie na diagnostiek aangeboden door instellingen voor Jeugdzorg of voor Jeugd-GGZ. Bij classificerende diagnostiek moet voldaan worden aan de DSM-5 criteria van de oppositioneel opstandige stoornis of de normoverschrijdende gedragsstoornis. Uit de beschrijvende diagnostiek blijkt dat de opvoedingsvaardigheden van de ouders de gedragsproblemen in stand houden.

In de Jeugdzorg wordt de diagnostiek uitgevoerd volgens de 'Richtlijn Ernstige gedragsproblemen' (website www.richtlijnenjeugdhulp.nl). Incredible Years of Invest in Play – Speel & Verbind komt in aanmerking wanneer er sprake is van ernstige gedragsproblemen. Voor het bepalen van de ernst kan een gestandaardiseerde vragenlijst zoals de CBCL (schaal agressief gedrag en regelovertredend gedrag) of SDQ (schaal gedragsproblemen) gebruikt worden. Incredible Years of Invest in Play – Speel & Verbind is aangewezen wanneer de score boven het 90^e percentiel ligt. Voor het gebied tussen de 84^e en 89^e percentiel van deze vragenlijsten, kan Incredible Years of Invest in Play – Speel & Verbind ingezet worden wanneer na drie maanden onvoldoende effect bereikt met andere zorg wordt.

Inclusiecriteria voor doelgroep 2: Met het oog op *geïndiceerde preventie* komen kinderen in aanmerking die verschijnselen vertonen van ernstige gedragsproblemen maar nog niet dusdanig dat een diagnose kan worden gesteld. Voor het vaststellen van de ernst van de gedragsproblemen kunnen dezelfde vragenlijsten gebruikt worden als genoemd bij doelgroep 1. Als ondergrens voor geïndiceerde preventie geldt in de literatuur de 75^e of

80^e percentiel. De ouders kunnen bereikt worden via consultatiebureaus, wijkteams, kinderdagverblijven en scholen.

Inclusiecriteria voor doelgroep 3: Met het oog op *selectieve preventie* komen kinderen en hun ouders in aanmerking met risicofactoren voor de ontwikkeling van ernstige gedragsproblemen en verwante stoornissen, hetzij vanwege risicofactoren bij het kind, zoals pre/dysmaturiteit, perinatale complicaties of een moeilijk temperament, hetzij vanwege risicofactoren bij de ouders, zoals een ouder met ADHD. De ouders worden bereikt in de setting waarbinnen de selectieve preventieve plaatsvindt, zoals het kinderziekenhuis, het wijkteam of de GGD/JGZ.

Als contra-indicaties voor de drie doelgroepen gelden: crisis en/of onveiligheid in het gezin; ernstige persoonlijke problemen bij ouders (verslaving, psychose) of ernstige relatieproblemen tussen ouders die een actieve deelname aan Incredible Years belemmeren. LVB en taalachterstand zijn geen contra-indicaties.

Betrokkenheid doelgroep

De doelgroep was tussen 2008 en 2021 betrokken bij de doorontwikkeling van de interventie door Webster-Stratton in de Verenigde Staten. De Nederlandse vertaling sluit aan op deze doorontwikkeling. Daarnaast geven ouders na elke sessie feedback middels een evaluatieformulier; dit gebeurt ook in Nederland. Tevens zijn in Nederland deelnemers bij de interventie betrokken door hier feedback op te geven en is met diverse instellingen en gemeenten overleg geweest in het kader van procesevaluatie en implementatie. Door de doelgroep op deze wijze bij het programma te betrekken, is deze van oorsprong Amerikaanse interventie nu nog beter passend bij de Nederlandse situatie. Inhoudelijke doorontwikkeling van het programma geschiedt door de programmamaakster zelf (Webster-Stratton) in de Verenigde Staten, waarbij zij de feedback en recente onderzoeksgegevens uit alle landen waar deze interventie gegeven wordt meeneemt en inspeelt op actualiteiten. Zo zijn er informatiebladen en werkbladen toegevoegd over gezonde voeding, gebruik van social media en schermtijd. In 2022 is er een initiatief tot stand gekomen vanuit verschillende landen binnen Europa om het programma te vernieuwen en beter aan te laten sluiten op gezinnen in elk land. Er heeft een doorontwikkeling plaatsgevonden waarbij de leeftijdsgrens iets is verbreed en ieder land eigen fragmenten kan maken, zodat er beter aangesloten wordt bij de cultuur en maatschappij. Op inhoudelijk gebied wordt er aangesloten bij recente inzichten op het gebied van gehechtheid en emotieregulatie (van ouders zelf en van hun kinderen), wat terug te zien is in de gehanteerde begrippen in de oudertraining.

1.2 Doel

Hoofddoel

Incredible Years en Invest in Play – Speel & Verbind hebben tot doel de afname van het sociaal storende gedrag dat de doelgroep kenmerkt, de toename van sociaal passend gedrag en het stimuleren van de sociale, emotionele en schoolse ontwikkeling van het kind, waarbij er expliciet aandacht is voor emotieregulatie. Sociaal storend gedrag omvat dwars en opstandig gedrag, prikkelbaar en driftig gedrag, anderen ergeren, agressief en antisociaal gedrag. Sociaal passend gedrag omvat het accepteren en uitvoeren van opdrachten, het uiten van boosheid op een gepaste manier, openstaan voor het initiatief van andere kinderen bij samenspelen en het zich houden aan regels en afspraken. Dit

hoofddoel wordt bereikt door het verbeteren van de opvoedvaardigheden van de ouders. Deze zijn gespecificeerd bij de subdoelen.

Subdoelen

Hiertoe zijn specifieke subdoelen opgesteld:

- het bevorderen van positief en zorgzaam ouderschap en het vertrouwen van ouders in zichzelf als opvoeders: ouders geven met enthousiasme positieve opdrachten, evenals prijzen en belonen ze gewenst gedrag;
- streng of met geweld opvoeden vervangen door positieve opvoedingsstrategieën: ouders negeren milde vormen van ongewenst gedrag, na matige vormen van ongewenst gedrag passen zij logische gevolgen toe (vb. na op tafel tekenen, neemt ouder stiften weg) of natuurlijke gevolgen (vb. na zonder jas naar buiten gaan wordt kind verkouden), na ernstige vormen van ongewenst gedrag (vb. lichamelijk agressief gedrag) passen zij time-out om rustig te worden toe.
- het stimuleren van de sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling van het kind: ouders coachen emoties en sociale vaardigheden van hun kind, zij bevorderen de schoolrijpheid door het coachen van schoolse vaardigheden en doorzettingsvermogen
- ouders werken samen met de begeleiders van hun kind op het kinderdagverblijf en de leerkracht op school.
- ouders zoeken steun bij elkaar en bij personen in hun bredere netwerk.

Group Leaders/ trainers vragen aan ouders om na elke sessie hun doelen op te schrijven. Deze doelen sluiten aan op het onderwerp dat die sessie in de oudertraining is behandeld en sluiten zodoende ook aan op de algemene programmadoelen. Ouders evalueren ook de mate waarin zij hun doelen hebben bereikt. Group Leaders geven hierop schriftelijk commentaar door de doelen van de ouders te bekijken of te bespreken tegen de achtergrond van de hierboven genoemde specifieke subdoelen. Group Leaders maken hierbij gebruik van hun eigen observaties hoe ouders de opvoedingsvaardigheden laten zien tijdens rollenspelen in de sessie en hoe ouders rapporteren over hun huiswerkopdracht in de afgelopen week.

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

Incredible Years en Invest in Play – Speel & Verbind zijn groepsinterventies. Minimaal zes tot maximaal zestien ouders nemen deel aan de interventie. De interventie wordt aangeboden door twee opgeleide Group Leaders/ trainers. De sessies nemen wekelijks twee uur in beslag. In het kader van behandeling zijn er minimaal achttien wekelijkse sessies, in het kader van geïndiceerde en selectieve preventie minimaal veertien bij Incredible Years. Het aantal sessies hangt af van de mate waarin de ouders de opvoedingsvaardigheden in de vingers krijgen en succes boeken in de afname van sociaal storend gedrag en de toename van sociaal passend gedrag van hun kind. Aangezien dit moeilijker is bij behandeling dan bij preventie, is het aantal sessies dat nodig is groter bij behandeling dan bij preventie. Bij Invest in Play – Speel & Verbind worden er altijd 12 sessies en 1 boostersessie aangeboden.

In de eerste bijeenkomsten is de aandacht gericht op het leggen van een positieve basis, o.a. door het volgen van het kind tijdens spel en het vergroten van de sensitieve responsiviteit van ouders. Binnen Invest in Play – Speel & Verbind wordt er ook aandacht besteed aan het verbeteren van de emotieregulatie van ouders zelf. Ouders leren in beide programma's onvoorwaardelijke aandacht te geven in spel en positief te kijken en te reageren op hun kind. Doordat op deze manier de band tussen ouders en kinderen

versterkt wordt, neemt het ongewenste gedrag vaak al af. Hierna komen onderwerpen aan bod zoals het kind aanmoedigen door het prijzen van kleine stapjes in de goede richting en het opstellen van beloningsprogramma's. Pas hierna wordt ingegaan op het omgaan met ongewenst gedrag, door het gebruik van negeren en time out om rustig te worden in Incredible Years. Binnen Invest in Play – Speel & Verbind gaat het om de onderwerpen selectieve aandacht en pauze om rustig te worden.

Opbouw Incredible Years

Opbouw Invest in Play

Inhoud van de interventie

Incredible Years bestaat uit 4 modulen, die bij Invest in Play – Speel & Verbind een doorlopend geheel vormen:

1. Versterken van de sociale vaardigheden, emotieregulatie en schoolrijpheid van kinderen: deel 1 het kind volgen tijdens spel en zorgen voor een positieve relatie, deel 2 coaching van schoolse vaardigheden, doorzettingsvermogen en bevorderen van schoolrijpheid, deel 3 coaching van emoties en sociale vaardigheden.
2. Prijzen en belonen om luisteren en meewerken te stimuleren: deel 1 effectief prijzen en aanmoedigen, deel 2 motiveren d.m.v. tastbare beloningen
3. Voorkomen en omgaan met probleemgedrag: huisregels, vaste routines en effectief grenzen stellen: deel 1 vaste routine en huisregels, deel 2 effectief grenzen stellen
4. Voorkomen en omgaan met probleemgedrag; omgaan met probleemgedrag: deel 1 ervoor zorgen dat opdrachten worden uitgevoerd, deel 2 ongewenst gedrag negeren, deel 3 time-out om rustig te worden na ernstige vormen van ongewenst gedrag, deel 4 natuurlijke en logische gevolgen, deel 5 kinderen leren problemen op te lossen en hun emoties de baas te blijven.

Tijdens de bijeenkomsten leren ouders opvoedingsvaardigheden zoals kindgericht spelen, prijzen, emoties herkennen en benoemen om gewenst gedrag te versterken en vaardigheden zoals time-out en negeren om ongewenst gedrag te verminderen. Zij leren dit door videovignetten te bekijken en door vragen gesteld door de Group Leaders helder

te krijgen wat de wezenlijke kenmerken zijn van de opvoedingsvaardigheid. Vervolgens oefenen ouders de opvoedingsvaardigheid in rollenspelen. Zij zijn hierbij modellen voor elkaar. Werkvormen die gebruikt worden zijn: brainstormen over nieuwe onderwerpen, in tweetallen nadenken over de praktische uitwerking hiervan, groepsdiscussie aan de hand van videofragmenten die opvoedsituaties en ouder-kind interacties illustreren, ideeën van ouders noteren op de flip-over, verbaal concretiseren in oefeningen welke reactie er gegeven kan worden, oefenen in rollenspelen passend bij het onderwerp van de sessie.

Daarnaast voeren ouders ook thuis opdrachten uit, passend bij hun eigen doelen en het onderwerp van de afgelopen sessie. Die worden voorbereid aan het einde van elke sessie en als eerste agendapunt besproken in de daar opvolgende sessie. Tussen de sessies door hebben ouders contact met elkaar. Zo moedigen ze elkaar aan en vormen ze een sociaal steunnetwerk dat ook na afronding van de groep blijft bestaan. Wanneer nodig kunnen Group Leaders ouders tussen twee sessies ook bellen.

Een **sessie** is als volgt opgebouwd:

1. Binnenkomst: de ouders leveren hun huiswerkopdracht van de afgelopen week in. De ouders nemen de feedback door die de Group Leader gaf op de huisopdracht van de week daarvoor. Bij Invest in Play – Speel & Verbind is deze stap vervallen, aangezien ouders hun oefeningen gebundeld in het werkboek bij zich hebben.
2. Huiswerkopdracht van de afgelopen week: ouders brengen hun ervaring in van afgelopen week. Om de ervaring concreet te maken zet de Group Leader een rollenspel in. Ouders geven elkaar adviezen hoe het anders kan.
3. Brainstormen over het onderwerp van de sessie: de ouders hebben van tevoren het hoofdstuk uit het boek 'Pittige jaren' of uit het boek voor ouders bij Invest in Play – Speel & Verbind gelezen en brainstormen over wat dit oplevert en wat er moeilijk aan is; dit wordt genoteerd op de flip-over.
4. Videovignetten bekijken: de ouders bekijken videovignetten van opvoedsituaties tussen ouder en kind. De videovignetten zijn bedoeld om gedachtewisselingen uit te lokken over de opvoedingsvaardigheid. In de handleiding wordt per videofragment of per sessie aangegeven wat het kernidee is en welke vragen trainers kunnen stellen om dit te bereiken.
5. Rollenspelen: de kernideeën vormen het uitgangspunt van rollenspelen voor de hele groep waarin naar voor komt wat aandachtspunten zijn bij uitvoering van de opvoedvaardigheid. Belangrijke ideeën van ouders worden op de flip-over genoteerd. Ouders oefenen opvoedingsvaardigheden in subgroepen en geven elkaar feedback. Ze oefenen zowel de rol van ouder als de rol van kind en er worden groepsdiscussies naar aanleiding van de fragmenten gevoerd om ouders vervolgens voor hun eigen kind een passende aanpak te laten formuleren, waarmee ze thuis gaan oefenen.
6. Oefeningen voor thuis: de Group Leader/trainer legt de opdracht voor thuis uit.
7. Evaluatie: de ouders vullen een beoordelingslijst in waarin de sessie geëvalueerd wordt.

Basisattitude van de Group Leaders/trainers:

Bij alle bovengenoemde activiteiten hanteren de Group Leaders/trainers een zogenaamde collaboratieve benadering: ze faciliteren groepsdiscussies en moedigen ouders aan om zelf oplossingen te vinden voor problemen, in plaats van dat ze als expert voor de groep te staan. Hun basisattitude is derhalve coachend in plaats van adviserend. Dit zorgt ervoor dat ouders niet afhankelijk worden van de hulpverlening en na het volgen van de oudertraining op eigen kracht verder kunnen. Inhoudelijk gezien is de interventie planmatig en gestructureerd is opgezet met het oog op het verbeteren van de opvoedingsvaardigheden van ouders, hun vaardigheden in de communicatie met de

school en het zoeken van steun bij elkaar en in hun bredere netwerk. Daarnaast is modeling van groot belang bij de Incredible Years en Invest in Play – Speel & Verbind oudertraining: group leaders zijn met deze basishouding een voorbeeld voor ouders in de rol die zij naar hun kind toe in kunnen nemen.

Thema's

- Thema's module 1. Met het oog op het stimuleren van de sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling van het kind: het tempo en initiatief van het kind volgen tijdens spel (bedoeld voor het versterken van de ouder-kind relatie en het zelfvertrouwen van het kind, evenals het vergroten van de responsieve sensitiviteit van ouders door adequaat op signalen van het kind te reageren; ouders leren kijken naar hun kind en positieve aandacht geven); ruimte bieden voor het ontwikkelen van schoolse vaardigheden en leren; het coachen van emoties en sociale vaardigheden (bedoeld voor het herkennen van emoties en het bevorderen van emotieregulatie en sociaal probleem oplossende vaardigheden). Bij Invest in Play – Speel & Verbind wordt allereerst aandacht besteed aan de eigen emotieregulatie van ouders, pas daarna wordt overgegaan op bovengenoemde onderwerpen.

Thema's module 2. Met het oog op prijzen en belonen om luisteren en meewerken te stimuleren: het effectief prijzen en aanmoedigen van het kind, het motiveren van het kind middels tastbare beloningen, het opzetten van een beloningsprogramma. Ouders beschrijven gedrag dat ze vaker willen zien en ontwerpen hier een eigen beloningsprogramma voor.

Thema's module 3. Met het oog op het voorkomen van en omgaan met probleemgedrag: het opstellen van huisregels, het opzetten van vaste routines, het geven van positieve opdrachten en het effectief grenzen stellen. Ouders leren in groepsdiscussie het belang inzien van het bieden van veiligheid en structuur en buigen zich over hun eigen huisregels en routines. Er wordt getoond in videofragmenten wat handige en minder handige opdrachten zijn en welk effect deze op de gehoorzaamheid van de kinderen hebben. Ouders komen hierbij hun eigen kwaliteiten en valkuilen tegen en gaan zowel in de groep (rollenspelen) als thuis oefenen met het opzetten van passende routines en het geven van opdrachten en het handhaven hiervan (grenzen stellen).

Thema's module 4. Met het oog op het voorkomen en omgaan met probleemgedrag: het vasthouden aan de gegeven opdracht, het negeren van milde vormen van ongewenst gedrag, het toepassen van time-out bij ernstige vormen van ongewenst gedrag, het toepassen van natuurlijke en logische gevolgen na ongewenst gedrag, het kinderen leren problemen op te lossen door verschillende oplossingen voor een probleem te bedenken en te leren denken aan de gevolgen van oplossingen, en het leren kinderen emoties zoals boosheid te herkennen en op een passende manier te uiten. Time out wordt meer uitgelegd aan ouders omdat aan het effectief opzetten van deze procedure zeer veel haken en ogen zitten. Bij Invest in Play – Speel & Verbind gaat het hierbij over selectieve aandacht en pauze om rustig te worden en emoties te kunnen reguleren.

Inhoudelijk zijn er weinig verschillen tussen Incredible Years ingezet als behandeling (18 sessies) en als preventie (14 sessies). Wanneer Incredible Years ingezet wordt als behandeling worden meer sessies besteed aan het leggen van de positieve basis, o.a. door het volgen van het kind tijdens het spel. Er wordt meer tijd uitgetrokken voor het stimuleren van de sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling van het kind en aan het

omgaan met ongewenst gedrag. Het aantal sessies meer dan het aangegeven minimum wordt bepaald aan de hand van de mate waarin het hoofddoel en de subdoelen zijn bereikt door de ouders. De extra sessies hebben als oogmerk deze doelen te bereiken. De Group Leaders maken hiervoor gebruik van delen van de bestaande sessies.

2. Uitvoering

Materialen

Voor Incredible Years (Pittige Jaren)

Cursusboek voor ouders: Pittige jaren. Praktische gids bij het opvoeden van jonge kinderen (Webster-Stratton, 2007). (Nederlandse vertaling van: The Incredible Years - A troubleshooting guide for parents of children aged 2-8 years).

Videofragmenten in het Nederlands ondertiteld met toelichtingen ingesproken in het Nederlands.

Nederlandse handleiding voor Group Leaders – update 2021.

Beoordelingslijst voor de ouders.

Checklijst van activiteiten voor elke sessie voor de Group Leaders.

Checklijst van acties en vaardigheden van de Group Leaders.

Voor Invest in Play (Speel & Verbind)

Boek voor ouders (“Zes bouwstenen van Ouderschap: Bouwen aan een basis voor het leven”)

Werkboek voor ouders

Nederlandstalige videofragmenten, toegankelijk via de website www.investinplay.com

Evaluatie voor ouders (via formulier of via QR code)

Agenda met lijst van activiteiten per sessie voor trainers

Handleiding voor trainers (“Bouwen aan Effectieve Trainers”)

Locatie en type organisatie

De interventie kan als behandeling uitgevoerd worden in een instelling voor Jeugdhulp of Jeugd-GGZ, in een psychologische of pedagogische praktijk. De interventie kan als preventie ook in een andere setting ingezet worden zoals een buurthuis, wijkcentrum, of school, mits de therapeut opgeleid is. Sociale- of wijkteams vanuit de gemeenten en meer welzijnsgerichte organisaties kunnen deze interventie eveneens preventief aanbieden. In de praktijk zien we dan ook dat zowel GGZ instellingen als wijkteams de interventie aanbieden.

X Voorziening voor lichte hulp en ondersteuning

X Gespecialiseerde hulp

Opleiding en competenties van de uitvoerders

De uitvoerders van Incredible Years worden ‘Group Leaders’ genoemd. Bij Invest in Play – Speel & Verbind wordt de term trainers gehanteerd. De opleiding tot gecertificeerd Group Leader bestaat uit deelname aan een driedaagse workshop en uitvoering van twee groepen onder supervisie; voor Invest in Play – Speel & Verbind verloopt dit proces meer gefaseerd en via het volgen van masterclasses en supervisie op thema. In de driedaagse workshop maken de deelnemers inhoudelijk kennis met Incredible Years of Invest in Play – Speel & Verbind vanuit de collaboratieve basisattitude en de specifieke vaardigheden die de Group nodig hebben, o.a. videovignetten bespreken en rollenspelen opzetten. Ook aan culturele sensitiviteit en oog voor het opleidingsniveau van de ouders wordt in de opleiding aandacht besteed. De workshops, masterclasses en de supervisie worden aangeboden door de twee hoofdopleiders van Incredible Years en Invest in Play – Speel & Verbind in Nederland (in het Engels Mentors genoemd) (zie www.pittigejaren.nl en www.investinplay.com).

Voorwaarden tot deelname aan de opleiding zijn: kennis hebben van ontwikkelingspsychologie (op HBO of WO-niveau), ervaring hebben met het werken met ouders, kinderen en groepen. Minstens zo belangrijk zijn de persoonlijke kwaliteiten. Group Leaders/trainers moeten over de vaardigheden beschikken voor het leren vormgeven van de collaboratieve benadering (of samenwerking) met de ouders, zoals het faciliteren van groepsdiscussies en het aanmoedigen van ouders om zelf oplossingen voor hun problemen te vinden.

Kwaliteitsbewaking

Per sessie is er een checklijst van activiteiten (o.a. welke rollenspelen en videofragmenten worden gebruikt) die door de Group Leaders wordt ingevuld. Ouders geven middels een beoordelingslijst na elke sessie feedback op de training en de Group Leaders/trainers.

Tussen twee sessies evalueren de Group Leaders de afgelopen sessie en bereiden de volgende sessie voor. Zij besteden hierbij aandacht aan het proces van samenwerking met en tussen ouders.

Verder evalueren de Group Leaders zichzelf en de andere Group Leader om de vijf sessies middels een checklijst op specifieke vaardigheden, zoals zorgen voor een veilige sfeer en de inzet van modeling en rollenspelen. Bij Invest in Play- Speel & Verbind gebeurt dit middels deelname aan supervisie of een masterclass, waarbij eigen materiaal wordt ingebracht.

Het beleid ten aanzien van de opleiding en kwaliteitsbewaking van Incredible Years in Nederland is afhankelijk van het beleid dat in Amerika wordt bepaald. Het is niet mogelijk om aanvullende afspraken in te stellen. Hoewel het mogelijk is Incredible Years aan te schaffen en toe te passen zonder certificering, ontraden de hoofdopleiders dit met klem. Het risico is immers groot dat de interventie dan niet wordt uitgevoerd zoals die bedoeld is. Bovendien kan onderzoek naar Incredible Years niet worden uitgevoerd zonder certificering van de Group Leaders. De hoofdopleiders raden aan dat gecertificeerde Group Leaders minimaal één keer per twee jaar supervisie krijgen. Bij Invest in Play- Speel & Verbind is het de bedoeling dat de geschoolde trainers eens per jaar supervisie volgen of deelnemen aan een masterclass.

Randvoorwaarden

Voor een goede uitvoering is vijf uur per sessie nodig. Een sessie neemt twee uur in beslag, met een extra kwartier aan voorbereiding voor praktische zaken en een kwartier voor de afronding. Voor de nabespreking van de vorige sessie, het nakijken van de huiswerkopdrachten, de voorbereiding van de komende sessie en eventueel supervisie is twee uur nodig. Ook moet dertig minuten worden gereserveerd voor eventueel telefonisch contact met ouders.

Verder zijn een toegankelijke locatie, een prettige groepsruimte en videoapparatuur nodig (laptop, beamer, scherm, wifi, flip-over) en moet nagedacht worden over het faciliteren van deelname van ouders (vervoer, versnaperingen, opvang voor de kinderen) Bij uitvoering in de avonden is de kans groter dat beide ouders samen deel zullen nemen.

Implementatie

Bij implementatie van het Incredible Years of Invest in Play – Speel & Verbind ouderprogramma wordt per organisatie/ instelling bekeken hoe dit het beste aangepakt kan worden in overleg met de hierboven genoemde contactpersonen. Er wordt maatwerk per aanvraag geleverd. Op de Amerikaanse website worden verschillende documenten met stappen van implementatie aangeboden die hierbij als handvaten worden gebruikt. De praktijk heeft laten zien dat deze documenten in Nederland bruikbaar zijn.

Het Incredible Years ouderprogramma implementeren in de praktijk is goed gelukt bij de grotere jeugd GGZ instellingen die zich gecommitteerd hebben aan de richtlijnen en van daar uit willen werken met evidence-based interventies. Implementatie bij kleinere praktijken blijkt lastiger. Veelal wordt het programma als duur gezien. Hoewel de eerste aanschaf van het programma en de bijbehorende supervisie kostbaar lijken, is in de (nationale en internationale) klinische praktijk gebleken dat dit leidt tot hoge kwaliteit en behoud van de positieve effecten, zoals gevonden in onderzoek. In landen als Noorwegen, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk is dit ouderprogramma op grote schaal, en vaak met financiële ondersteuning vanuit de overheid of lokale autoriteiten, geïmplementeerd. In Nederland wordt dit model inmiddels meer en meer overgenomen. Verschillende gemeenten en wijkteams hebben hun medewerkers laten opleiden in Incredible Years. De afgelopen 5 jaar zijn er in Nederland ongeveer 150 group leaders opgeleid. Inmiddels zijn er 32 group leaders omgeschoold naar Invest in Play – Speel & Verbind en de eerste workshop om nieuwe trainers op te leiden staat gepland.

Kosten

De interventie Incredible Years (Pittige Jaren) wordt gegeven door een psycholoog (uurtarief €114) en/of een HBO gediplomeerde zoals een psychiatrisch verpleegkundige (uurtarief €72). De tijdinvestering per sessie is vijf uur. Verder zijn er €224 aan materiële kosten per interventie (o.a. voor de handleiding en videofragmenten, te bestellen en te streamen via de Amerikaanse website. Prijzen kunnen iets fluctueren als gevolg van de wisselkoersen). Alle kosten bij elkaar geteld worden gedeeld door acht, wanneer de interventie wordt aangeboden aan ouders van acht kinderen. In het kader van preventie (veertien sessies) zijn de kosten van Incredible Years per kind €1655. In het kader van behandeling (achttien sessies) zijn de kosten van Incredible Years per kind €2.120 per kind.

De driedaagse workshop kost €830, een supervisie uur kost €85 per persoon. Materiaal moet daarnaast nog apart worden aangeschaft, kosten hiervoor bedragen ongeveer 1500 dollar per programma.

Voor Invest in Play zijn de exacte kosten zoals hierboven beschreven nog niet bekend, maar er wordt verondersteld dat de tijdsinvestering korter is omdat het programma voor trainers gemakkelijker is in gebruik en de oefeningen gemaakt door ouders bijvoorbeeld niet meer nagekeken hoeven worden. Onderzoek zal hier in de toekomst meer duidelijkheid over geven. In een eerste pilotstudie wordt inderdaad gevonden dat de kosten lager liggen dan bij Incredible Years.

Verder zijn de opleidingskosten voor Invest in Play – Speel & Verbind ongeveer 1050 euro per persoon voor de driedaagse workshop. Hierbij is toegang tot het materiaal inbegrepen.

3. Onderbouwing

Het hieronder beschreven probleem, de oorzaken, de aan te pakken factoren, en de verantwoording gaan over Incredible Years, maar zijn tevens van toepassing op Invest in Play – Speel & Verbind.

Probleem

De interventie Incredible Years is ontwikkeld voor de behandeling van kinderen tussen 3 tot en met 8 jaar met ernstige gedragsproblemen of een hieraan verwante diagnose (oppositieel opstandige stoornis en normoverschrijdende gedragsstoornis); bij deze diagnoses komt ADHD vaker dan bij toeval voor (Waschbusch, 2002). De prevalentie van de oppositieel opstandige stoornis en normoverschrijdende gedragsstoornis is 3% (Matthys & van de Glind, 2013), de prevalentie van ernstige gedragsproblemen waarvoor ouderinterventies gericht op opvoedingsvaardigheden in aanmerking komen is 10% (www.richtlijnenjeugdhulp.nl).

Incredible Years kan ingezet worden als geïndiceerde preventie voor kinderen die enkele gedragskenmerken van bovengenoemde groepen vertonen en daarom bedreigd zijn in hun ontwikkeling. Als ondergrens voor geïndiceerde preventie kan het 75^e of 80^e percentiel van een gestandaardiseerde vragenlijst worden gebruikt. Dit zou betekenen dat de prevalentie 20-25% zou zijn; uit onderzoek blijkt echter dat slechts een kleine groep van kinderen tussen het 80^e en 90^e percentiel aan de interventie deelneemt.

Incredible Years kan ook ingezet worden als selectieve preventie voor kinderen die bedreigd zijn in hun ontwikkeling vanwege risico's bij het kind (pre/dysmaturiteit, perinatale complicaties, moeilijk temperament) en vanwege risico's bij de ouders die een nadelige invloed hebben op hun opvoedingsvaardigheden (ADHD).

Kinderen met deze problemen vertonen een grote verscheidenheid aan sociaal storend gedrag, waaronder dwars en opstandig gedrag, prikkelbaar en driftig gedrag, anderen ergeren, antisociaal gedrag en agressief gedrag (www.richtlijnenjeugdhulp.nl; Matthys, 2011; Matthys & van West, 2014). Deze kinderen zijn bedreigd in hun ontwikkeling vanwege zowel de directe nadelige gevolgen van hun gedrag als het risico op langere termijn nadelige gevolgen waaronder: de afwijzing door leeftijdgenoten (McDonald & Gibson, 2018), het uitlokken van inadequate opvoedingskenmerken (Stormshak, DeVargas & Cardenas, 2018), de ontwikkeling van een vijandig wereldbeeld (Orobio de Castro & van Dijk, 2018), criminaliteit (Maughan & Rutter, 2001), een lager opleidingsniveau resulterend in werkloosheid (Maughan & Rutter, 2001) en psychiatrische stoornissen zoals depressies, verslaving en een antisociale persoonlijkheidsstoornis (Burke, Derella & Johnston, 2018; Frick & Wall Meyers, 2018).

Oorzaken

Wanneer Incredible Years ingezet wordt als behandeling wordt aangenomen dat de ernstige gedragsproblemen en de eraan verwante diagnoses zijn ontstaan en in stand worden gehouden door een combinatie van risicofactoren bij het kind zelf en van de omgeving. Tot de factoren van het kind zelf behoren erfelijkheid (Barker, Cecil, Walton & Meehan, 2018), een moeilijk temperament (Guo & Mrug, 2018) en neurocognitieve kenmerken waaronder een zwakke intelligentie, een taalachterstand en ADHD symptomen zoals impulsiviteit en aandachtsproblemen (Jarrett & Hilton, 2018; Matthys &

Lochman, 2017), en problemen met de emotieregulatie (Bookhout, Hubbard & Moore, 2018). Tot de factoren van de omgeving behoren een tekortschietende ouderlijke sensitiviteit (Groeneveld & Mesman, 2018) en opvoedingskenmerken zoals inconsequentie in het hanteren van ongewenst gedrag, eenzijdige aandacht voor ongewenst gedrag, onvoldoende prijzen van gewenst gedrag en hard straffen van ongewenst gedrag (Stormshak, DeVargas & Cardenas, 2018). Deze omgevingsfactoren hangen samen met de volgende risicofactoren: kenmerken van de ouders zoals depressiviteit of impulsiviteit (Barry, Lindsey, Fair & DiSabatino, 2018), relatieproblemen tussen de ouders (O'Leary & Solano, 2018), financiële problemen (Maughan, Rowe & Murray, 2018) en problemen in de buurt en in het contact met de school (Fite, Rubens, Evans & Poquiz, 2018; Webster-Stratton, 2003).

Wanneer Incredible Years ingezet wordt als geïndiceerde preventie wordt uitgegaan van hetzelfde denkkader als bij behandeling, zij het dat de gedragsproblemen en de eraan ten grondslag liggende kind- en omgevingsfactoren minder uitgesproken zijn.

Ook wanneer Incredible Years ingezet wordt als selectieve preventie geldt hetzelfde denkkader zij het dat van bij het begin de risicofactor bij het kind of de omgeving van tevoren bekend is.

Zowel voor de behandeling als voor de twee vormen van preventie geldt dat rekening moet worden gehouden met andere kenmerken bij het kind die problemen in stand kunnen houden zoals een zwakke intelligentie, een taalachterstand en problemen met de emotieregulatie (Bookhout, Hubbard & Moore, 2018; Jarrett & Hilton, 2018). De sociale en schoolse ontwikkeling kan ook belemmerd worden door een moeizame samenwerking tussen de ouders en de school (Webster-Stratton, 2003, 2012).

Aan te pakken factoren

Incredible Years heeft tot hoofddoel de afname van het sociaal storende gedrag dat de doelgroep kenmerkt, evenals de toename van sociaal passend gedrag. Dit hoofddoel wordt bereikt door het bevorderen van de opvoedingsvaardigheden van de ouders, verder gespecificeerd in subdoelen. Hierbij worden de volgende factoren aangepakt.

- Het bevorderen van positief en zorgzaam ouderschap en het vertrouwen van ouders in zichzelf als opvoeders. Factoren die hier worden aangepakt zijn: een tekortschietende sensitieve responsiviteit (Groeneveld & Mesman, 2018), ouderkenmerken zoals depressiviteit en impulsiviteit (Barry, Lindsey, Fair & DiSabatino, 2018) en relatieproblemen tussen de ouders (O'Leary & Solano, 2018). Een tekortschietende sensitieve responsiviteit is een belangrijke factor in het ontstaan en in stand houden van gedragsproblemen (Cooke et al., 2022). Deze kunnen bijvoorbeeld ontstaan wanneer ouders onvoldoende sensitieve en responsieve reactie richting hun kind laten zien, waardoor het kind vervalst in aandacht vragen door probleemgedrag te laten zien, of wanneer hierdoor een negatieve interactie-spiraal tussen ouder en kind ontstaat, met mogelijk hard straffen en inconsistente discipline (Hutchings, Williams, Leijten, 2023). Responsieve sensitiviteit van een ouder/verzorger zorgt voor een positieve band tussen ouder en kind (gehechtheid) en vormt daarmee een protectieve factor in de ontwikkeling (Pontoppidan, Thorsager, Steenhoff, 2022), terwijl het ontbreken hiervan – bijvoorbeeld bij depressieve moeders - ervoor kan

zorgen dat er minder gespeeld wordt en er minder aandacht is voor signalen en positief gedrag van het kind (Hutchings, Williams, Leijten, 2023).

- Streng of met geweld opvoeden vervangen door positieve opvoedingsstrategieën. Factoren die hier worden aangepakt zijn: een tekortschietende sensitieve responsiviteit (Groeneveld & Mesman, 2018) en opvoedingskenmerken zoals inconsequentie in het hanteren van ongewenst gedrag, eenzijdige aandacht voor ongewenst gedrag, onvoldoende prijzen van gewenst gedrag en hard straffen van ongewenst gedrag (Stormshak, DeVargas & Cardenas, 2018).
- Het stimuleren van de sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling van het kind. Factoren die hier worden aangepakt zijn: een tekortschietende sensitieve responsiviteit voor het tempo van hun kind (Groeneveld & Mesman, 2018), aandacht voor een eventuele zwakke intelligentie, een taalachterstand, ADHD symptomen en problemen met de emotieregulatie van het kind (Bookhout, Hubbard & Moore, 2018; Jarrett & Hilton, 2018).
- Ouders werken samen met de begeleiders van hun kind op het kinderdagverblijf en de leerkracht op school. Factoren die hier worden aangepakt zijn: problemen in het contact met de school (Fite, Rubens, Evans & Poquiz, 2018; Webster-Stratton, 2003).
- Ouders zoeken steun bij elkaar en bij personen in hun bredere netwerk. Het ervaren van sociale steun door ouders draagt bij aan het mentale welzijn van het kind (Yan, Yu & Lin, 2023). Sociale steun vermindert stress en draagt bij aan positief ouderschap, terwijl gebrek aan sociale steun kan leiden tot het gebruik van inadequate opvoedingsvaardigheden (Belsky & Jafee, 2015). Factoren die hier worden aangepakt zijn: kenmerken van de ouders zoals depressiviteit of impulsiviteit (Barry, Lindsey, Fair & DiSabatino, 2018), relatieproblemen tussen de ouders (O'Leary & Solano, 2018), financiële problemen (Maughan, Rowe & Murray, 2018) en problemen in de buurt en in het contact met de school (Fite, Rubens, Evans & Poquiz, 2018).

Verantwoording

Inhoudelijk

Inhoudelijk is Incredible Years als ouderinterventie gericht op opvoedingsvaardigheden gebaseerd op de 'coercion theory' ontwikkeld door Patterson (zie o.a. Patterson, Reid & Dishion, 1992) en door anderen doorontwikkeld (Stormshak, DeVargas & Cardenas, 2018). Volgens deze theorie, die gebaseerd is op de *operante leertheorie*, wordt het ontstaan en in stand houden van gedragsproblemen bij jonge kinderen en kinderen in de schoolleeftijd verklaard door dwingende interactiepatronen tussen het kind en de ouders en door het onvoldoende uitlokken van gewenst gedrag. Wanneer ouders leren specifieke opvoedingsvaardigheden toe te passen zoals opdrachten positief formuleren, gewenst gedrag enthousiast prijzen en belonen, consequent omgaan met ongewenst gedrag door negeren, time-out en logische gevolgen, zullen de gedragsproblemen van het kind afnemen. Dit mediatie effect van oudertrainingen werd aangetoond in Amerikaans onderzoek (o.a. DeGarmo, Patterson & Forgatch, 2004). Ook Nederlands onderzoek bij jonge kinderen biedt hiervoor ondersteuning (Posthumus e.a., 2013).

Inhoudelijk is Incredible Years ook gebaseerd op de Bandura's *theorie over modeling* (1973). Het is van belang dat ouders het goede voorbeeld geven (modeling), omdat kinderen leren door te imiteren (Bandura, 1973). Als ouders bijvoorbeeld laten zien hoe zij op een passende manier met frustraties omgaan leren zij hun kind hun emoties beter te reguleren.

Inhoudelijk richt de interventie zich ook op kenmerken van het kind die de problemen in stand houden, zoals een zwakke intelligentie, een taalachterstand en problemen met de emotieregulatie (Jarrett & Hilton, 2018; Bookhout, Hubbard & Moore, 2018). Er is oog voor het leertempo van het kind: de interventie vangt aan met het onderwerp volgen van het spel van het kind. Ouders leren hierbij af te stemmen op het cognitieve en taalniveau van het kind (Webster-Stratton, 2012). Ouders leren hun kind beter om te gaan met oplopende boosheid door het inzetten van positieve opdrachten, negeren, time-out en coaching.

Inhoudelijk besteedt de interventie ook aandacht aan de samenwerking met de leerkracht. In de interventie wordt gewerkt aan de communicatie van de ouders met het kinderdagverblijf of de school, met het oog op de bevordering van de cognitieve, emotionele en sociale ontwikkeling van het kind buitenshuis (Webster-Stratton, 2003, 2012).

Aanpak

Ook de aanpak is gebaseerd op de operante leertheorie. Zoals elke ouderinterventie gericht op opvoedingsvaardigheden maken ouders zich opvoedingsvaardigheden eigen door het oefenen in rollenspelen (Kazdin, 2005). Specifiek voor Incredible Years is dat de interventie plaats vindt in een groep ouders; ouders oefenen daarom hetzij plenair hetzij in kleine groepjes (Webster-Stratton, 2011). Vanuit het perspectief van de operante leertheorie betekent dit dat ouders zich adequate opvoedingsvaardigheden eigen maken omdat zij worden geprezen door andere ouders en door de Group Leaders wanneer zij de opvoedingsvaardigheden tijdens rollenspelen adequaat toepassen. Wanneer zij de opvoedingsvaardigheden inadequaats toepassen, worden de meer gewenste vorm door andere ouders voorgesteld. Het oefenen krijgt ook vorm in de thuisopdrachten. Ervaringen thuis worden in de volgende sessie in rollenspelen uitgebeeld.

In de aanpak is de interventie ook gebaseerd op Bandura's theorie over modeling (Bandura, 1973, 1977). Ouders leren in de interventie van elkaar door het uitbeelden van de opvoedingsvaardigheid in rollenspelen (Bandura, 1973, 1977). Ook leren ouders opvoedingsvaardigheden door het bekijken van video-voorbeelden (Bandura, 1973, 1977).

Bij het zich eigen maken van de opvoedingsvaardigheden wordt aandacht besteed aan kenmerken van de ouders zelf, zoals de neiging om impulsief te handelen en een gebrek aan energie samenhangend met depressieve gevoelens (Barry, Lindsey, Fair & DiSabatino, 2018), evenals aan relatieproblemen tussen de ouders (O'Leary & Solano, 2018), financiële problemen (Maughan, Rowe & Murray, 2018) en problemen in de buurt en in het contact met de school (Fite, Rubens, Evans & Poquiz, 2018). Het zoeken van ondersteuning bij de partner en het bredere netwerk krijgt daarom de nodige aandacht (O'Leary & Solano, 2018; Webster-Stratton, 2012). Ouders oefenen het communiceren met anderen, onder wie de partner, het brede netwerk en het kinderdagverblijf, de peuterspeelzaal of de school. Ouders hebben ook telefonisch contact met elkaar tussen de sessies om elkaar aan te moedigen en te inspireren bij het uitvoeren van de thuisopdrachten, en om hun sociale netwerk uit te breiden.

Er is ook aandacht voor de stimulering van de cognitieve, emotionele en sociale ontwikkeling van het kind. Ouders leren het tempo en het initiatief van het kind te volgen tijdens spel (Webster-Stratton, 2016); hiervoor is sensitieve responsiviteit een

voorwaarde (Groeneveld & Mesman, 2018). Dit is in het bijzonder van belang wanneer bij het kind ook sprake is van een zwakke intelligentie of een achterstand in de taalontwikkeling (Jarrett & Hilton, 2018).

In de aanpak speelt het sterker maken van de ouders (empowerment) een belangrijke rol (Webster-Stratton, 2012). Group Leaders verhelderen waar nodig, maar instrueren niet. Ouders leren zelf problemen op te lossen. In de interventie staat het belang van een positieve benadering steeds voorop. In de sessies ligt de nadruk op wat goed gaat en, waar nodig, hoe het beter kan (Webster-Stratton, 2012). Kenmerkend voor Incredible Years is de zogenaamde collaboratieve benadering (of samenwerking) van de Group Leaders met de ouders (Webster-Stratton, 2012). Group Leaders faciliteren groepsdiscussies en moedigen ouders aan om zelf oplossingen te vinden voor problemen. Group Leaders staan derhalve niet als expert voor de groep. De basisattitude van de Group Leaders is coachend in plaats van adviserend. Ouders krijgen na elke sessie de gelegenheid om de Group Leaders feedback te geven middels een beoordelingslijst. Op die manier wordt een optimale samenwerking bereikt tussen de ouders en de Group Leaders.

Met het oog op het bereiken van de doelen van de ouders, expliciteren ouders hun doelen na elke sessie in het evaluatieformulier. Behalve de ouders zelf geven ook de Group Leaders hun mening over het bereiken van de doelen. Zij maken hierbij gebruik van hun eigen observaties hoe ouders de opvoedingsvaardigheden laten zien tijdens rollenspelen in de sessie. Wanneer doelen van ouders niet bereikt worden, kunnen Group Leaders aan ouders één of meerdere extra sessies voorstellen. Voor de invulling van de extra sessies maken de Group Leaders gebruik van delen van de bestaande sessies.

Wanneer de kennis van de Nederlandse taal onvoldoende is kan een tolk deelnemen aan de sessies.

In de V.S. is dit heel gebruikelijk (Webster-Stratton, 2012), maar ook in de Nederland is gebleken dat dit haalbaar is (Leijten, Raaijmakers, Orobio de Castro, van den Ban, & Matthys, 2017). Er is oog voor de etnisch/culturele/religieuze achtergrond van de ouders (Webster-Stratton, 2012); zo kan de betekenis van het woord 'prijzen' (van gewenst gedrag) verschillen naar gelang van de religieuze achtergrond.

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering

In alle effectonderzoeken welke onder 4.2 worden gerapporteerd werd telkens ook de kwaliteit van uitvoering gerapporteerd. Dit is immers een voorwaarde voor de acceptatie van artikelen over het effect van een onderzoek.

Studie 1

a) Posthumus, J.A., Raaijmakers, M.A.J., Maassen, G.H., van Engeland, H., & Matthys, W. (2012): Sustained effect of Incredible Years as a preventive intervention in preschool children with conduct problems, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40, 487-500.

b) De integriteit van de uitvoering werd bewaakt door het gebruik van de checklist van activiteiten na elke sessie, het videotapen van elke sessie en het achteraf bespreken van die sessie door de twee therapeuten, de feedback van de ouders na elke sessie, de beoordeling om de vijf sessies van de therapeut van zichzelf en de ander aan de hand van de checklist. Bovendien waren alle therapeuten gecertificeerd.

c) Er was geen uitval van ouders; alle ouders die aan de interventie zijn begonnen, hebben die ook beëindigd. Meer kwantitatieve gegevens zijn niet opgenomen in het artikel. Voor de meeste instrumenten zijn die er ook niet. Bijvoorbeeld de mate waarin de therapeut de collaboratieve benadering vormgeeft, gebeurt aan de hand van voorbeelden waarin de therapeut in het formulier aangeeft wanneer in de sessie hij/zij een bepaalde aanpak (vb. ouder aanmoedigen om zelf oplossing te vinden) toepast; dit wordt gecheckt door de andere therapeut.

Studie 2

a) Menting, A.T.A., Orobio de Castro, B., & Matthys, W. (2014). A trial of parent training for mothers being released from incarceration and their children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 43, 381-396.

b) De integriteit van de uitvoering werd bewaakt door het gebruik van de checklist van activiteiten na elke sessie, het videotapen van elke sessie en het achteraf bespreken van die sessie door de twee therapeuten en de feedback van de ouders na elke sessie. Bovendien was bij elke groep ouders minstens een therapeut gecertificeerd.

c) Uit de checklist van activiteiten blijkt dat gemiddeld 98,1% van de activiteiten werden verricht. Van de 55 moeders die aan de interventie zijn begonnen, hebben er 51 de interventie beëindigd. Gezien de aard van de steekproef (moeders op het einde van of kort na hun detentie) is de deelname hoog.

Studie 3

a) Leijten, P., Raaijmakers, M.A.J., Orobio de Castro, B., van den Ban, E., & Matthys, W. (2017): Effectiveness of the Incredible Years Parenting Program for families with socioeconomically disadvantaged and ethnic minority backgrounds. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 46, 59-73.

b) De integriteit van de uitvoering werd bewaakt door het gebruik van de checklist na elke sessie, het videotapen van elke sessie en het achteraf bespreken van die sessie door de twee therapeuten, en de feedback van de ouders na elke sessie. Bovendien was bij elke groep ouders minstens een therapeut gecertificeerd.

c) Van de 154 ouders die aan de interventie zijn begonnen, hebben er 121 de interventie beëindigd. Gezien de aard van de steekproef (relatief veel allochtone gezinnen en gezinnen met laag SES), is de deelname acceptabel. In het artikel worden verder geen kwantitatieve gegevens verstrekt over de uitvoering. Voor de meeste instrumenten zijn die er ook niet. Bijvoorbeeld de mate waarin de therapeut de collaboratieve benadering vormgeeft, gebeurt aan de hand van voorbeelden waarin de therapeut in het formulier aangeeft wanneer in de sessie hij/zij een bepaalde aanpak (vb. ouder aanmoedigen om zelf oplossing te vinden) toepast; dit wordt gecheckt door de andere therapeut.

Studie 4

a) Weeland, J., Chhangur, R.R., van der Giessen, D., Matthys, W., Orobio de Castro, B., & Overbeek G.: Intervention effectiveness of the Incredible Years: New insights into sociodemographic and intervention-based moderators. *Behavior Therapy*, 48, 1-18.

b) De integriteit van de uitvoering werd bewaakt door het gebruik van de checklist na elke sessie, de feedback van de ouders na elke sessie, de beoordeling om de vijf sessies van de therapeut van zichzelf en de ander. Bovendien was bij elke groep ouders minstens een therapeut gecertificeerd.

c) Uit de checklist van activiteiten blijkt dat gemiddeld 70,4% van de activiteiten werden verricht. Van de 197 ouders die aan de interventie zijn begonnen, hebben er 178 de interventie beëindigd.

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten

Er werden vier effectonderzoeken uitgevoerd en 1 meta-analyse.

Studie 1

a) Posthumus, J.A., Raaijmakers, M.A.J., Maassen, G.H., van Engeland, H., & Matthys, W. (2012): Sustained effect of Incredible Years as a preventive intervention in preschool children with conduct problems, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40, 487-500.

b) Incredible Years werd als geïndiceerde preventie aangeboden aan 72 ouders van vierjarige kinderen (gemiddelde leeftijd 50 maanden, 70% jongens) met gedragsproblemen. Inclusie criterium was een score op minstens het 80^e percentiel van de CBCL Agressief gedrag. De gemiddelde score voor agressief gedrag op de CBCL kwam overeen met het 93^e percentiel. Een case-control design werd gehanteerd waarbij de 72 gezinnen die geen interventie kregen gematched werden met de interventiegezinnen op geslacht, intelligentie en agressieniveau van het kind, het opleidingsniveau en het stressniveau van de ouders, en op de bevolkingsdichtheid van de woonplaats. Om de effecten te bepalen werden er voorafgaand aan, direct na de interventie, en zowel een jaar als twee jaar na afloop van de interventie metingen verricht. Ouder-kind interacties werden geobserveerd volgens een gestandaardiseerde methode (DPICS), om zowel opvoedingsvaardigheden als gedrag van het kind blind te beoordelen. Ook vulden ouders

gestandaardiseerde vragenlijsten in over het gedrag van hun kind (CBCL, ECBI) en hun eigen opvoedingsvaardigheden (PPI). De integriteit van de uitvoering werd bewaakt door het gebruik van de checklist na elke sessie, de feedback van de ouders na elke sessie, de beoordeling om de vijf sessies van de therapeut van zichzelf en de ander. Bovendien waren alle therapeuten gecertificeerd.

c) De resultaten lieten zien dat zowel de geobserveerde opvoedingsvaardigheden (kritiek geven, specifiek prijzen) als enkele door hen zelf beoordeelde opvoedingsvaardigheden (gepaste discipline, harde en inconsequente discipline, prijzen en belonen) van de ouders in vergelijking met die van de controlegroep verbeterd waren na twee jaar. Ook bleek twee jaar na afloop van de interventie dat de geobserveerde gedragsproblemen van de kinderen afgenomen waren, in vergelijking met de controlegroep. Ouders gaven echter aan zelf geen verbeteringen te zien in het gedrag van hun kind. Een verband werd aangetoond tussen de afname van het geven van kritiek door de ouders en de afname van de gedragsproblemen van het kind, zoals bleek uit de gedragsobservaties. Ook werd de wederzijdse beïnvloeding van de geobserveerde opvoedingsvaardigheden van de ouders en het geobserveerde gedrag van het kind over de tijd onderzocht. Het bleek dat de invloed van ouders op het gedrag van hun kind groter werd naarmate de tijd verstreek. Deze resultaten suggereren dat de opvoedingsvaardigheden een mediërende rol speelden in de afname van gedragsproblemen.

In het artikel zelf worden geen effectsizes genoemd. Deze werden wel berekend in het kader van de meta-analyse van Menting, Orobio de Castro en Matthys (2013). De effectsizes van deze studie variëren van 0.16 (geobserveerd prosociaal gedrag) tot 0.40 (geobserveerde gedragsproblemen).

Studie 2

a) Menting, A.T.A., Orobio de Castro, B., & Matthys, W. (2014). A trial of parent training for mothers being released from incarceration and their children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 43, 381-396.

b) Incredible Years werd als selectieve preventie aangeboden aan moeders van kinderen tussen 2 en 10 jaar, op het einde van de gevangenisstraf of net na hun ontslag uit de gevangenis. Moeders van 133 kinderen (gemiddelde leeftijd 76 maanden, 48 % jongens) werden gerandomiseerd tussen de Incredible Years conditie en een conditie zonder interventie. Moeders vulden een gestandaardiseerde vragenlijst in over het gedrag van hun kind (ECBI), evenals de leerkrachten (TRF). Moeders vulden ook een vragenlijst in over opvoedingsvaardigheden (APQ). De vragenlijsten werden ingevuld voorafgaand aan de interventie, twee keer in de loop van de interventie, en op het einde van de interventie. De integriteit van de uitvoering werd bewaakt door het gebruik van de checklist na elke sessie, de feedback van de ouders na elke sessie, de beoordeling om de vijf sessies van de therapeut van zichzelf en de ander. Bovendien was bij elke groep ouders minstens één therapeut gecertificeerd.

c) In vergelijking met de controlegroep rapporteerden de moeders een verbetering in ECBI intensiteit ($d = 0.30$), echter niet in ECBI aantal problemen. Leerkrachten rapporteerden geen verbetering in gedrag (TRF). Voor wat opvoedingsvaardigheden betreft rapporteerden moeders een verbetering in inconsequente discipline ($d = 0.63$), maar niet in betrokkenheid, positief opvoeden, fysiek straffen en onvoldoende toezicht).

Studie 3

a) Leijten, P., Raaijmakers, M.A.J., Orobio de Castro, B., van den Ban, E., & Matthys, W. (2017): Effectiveness of the Incredible Years Parenting Program for families with socioeconomically disadvantaged and ethnic minority backgrounds. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 46, 59-73.

b) In een gerandomiseerd onderzoek met wachtlijst als controleconditie werd Incredible Years in een GGZ instelling als behandeling aangeboden aan 45 verwezen kinderen en als geïndiceerde preventie op scholen aan 109 kinderen met als gemiddelde leeftijd 5.59 jaar (62% jongens, 66% etnische minderheid). Ouders vulden gestandaardiseerde vragenlijsten in over het gedrag van hun kind (CBCL, SDQ), over stress (PSI) en over hun opvoedingsvaardigheden (PPI) voor de start van de interventie en na beëindiging van de interventie. De leerkracht vulde een vragenlijst in over gedrag (SDQ), eveneens voor de start van de interventie en na beëindiging van de interventie. De integriteit van de uitvoering werd bewaakt door het gebruik van de checklist na elke sessie, de feedback van de ouders na elke sessie, de beoordeling om de vijf sessies van de therapeut van zichzelf en de ander. Bovendien was bij elke groep ouders minstens één therapeut gecertificeerd.

c) In vergelijking met de controlegroep beoordeelden de ouders een verbetering van gedrag op de ECBI intensiteit ($d = 0.47$) en problemen ($d = 0.57$, op de SDQ (gedrag) ($d = 0.45$), en verbetering op de opvoedingsvaardigheden PPI (harde en inconsistente discipline) ($d = 0.59$) en PPI prijzen en belonen ($d = 0.64$). Ouders rapporteerden geen verbetering op de andere opvoedingsvaardigheden van de PPI (discipline, duidelijke verwachtingen, fysiek straffen), evenmin op stress (PSI). De leerkracht rapporteerde een verbetering op de schaal voor hyperactiviteit en onoplettendheid (SDQ) ($d = 0.38$), echter niet op gedragsproblemen. Er werd geen modererend effect gevonden van SES of etnische minoriteit op de gedragsuitkomsten zoals beoordeeld door de ouders en de leerkracht, evenmin op de opvoedingskenmerken waarop een verbetering werd gevonden.

Studie 4

a) Weeland, J., Chhangur, R.R., van der Giessen, D., Matthys, W., Orobio de Castro, B., & Overbeek G. (2017): Intervention effectiveness of the Incredible Years: New insights into sociodemographic and intervention-based moderators. *Behavior Therapy*, 48, 1-18.

b) In een gerandomiseerd onderzoek werd hetzij Incredible Years als geïndiceerde preventie aangeboden hetzij geen interventie aan 387 kinderen in de leeftijd van 4 tot 8 jaar (gemiddelde leeftijd 6.21 jaar; 55% jongens). Inclusiecriteria waren een score boven het 75^e percentiel op de ECBI Intensity. Op drie momenten (voor de interventie, na de interventie en bij vier maanden follow-up) werd zowel gedrag van het kind door de ouders gerapporteerd (CBCL Externalizing Behavior, MESSY Prosocial Behavior) als geobserveerd (DPICS (Externalizing, Prosocial). Evenzo werd op deze drie momenten opvoedingsgedrag gerapporteerd door de ouders (PPI Positive, Negative) en geobserveerd (DPICS Positive, Negative). De integriteit van de uitvoering werd bewaakt door het gebruik van de checklist na elke sessie, de feedback van de ouders na elke sessie, de beoordeling om de vijf sessies van de therapeut van zichzelf en de ander. Bovendien was bij elke groep ouders minstens één therapeut gecertificeerd.

c) In vergelijking met de controlegroep rapporteerden de ouders een afname in externaliserend gedrag ($d = .36$ na interventie; $d = 0.31$ bij follow-up; alle effectgrootten zijn die welke zijn opgenomen in een correctie van het oorspronkelijke artikel: Corrigendum,

Behavior Therapy, 49, 308-309). Er was geen effect op geobserveerd externaliserend gedrag, evenmin op gerapporteerd en geobserveerd prosociaal gedrag. In vergelijking met de controlegroep was er een afname van gerapporteerd negatief opvoedingsgedrag ($d=0.46$ na interventie; $d=0.40$ bij follow-up) evenals een toename van positief opvoedingsgedrag ($d=0.45$ na interventie; 0.45 bij follow-up). In vergelijking met de controlegroep was er een toename in geobserveerd positief opvoedingsgedrag ($d=0.40$, na interventie; $d=0.45$ bij follow-up), maar in de verandering in geobserveerd negatief opvoedingsgedrag werd geen verschil gevonden.

Meta-analyse

a) Menting, A.T., Orobio de Castro, B., & Matthys, W. (2013). Effectiveness of the Incredible Years parent training to modify disruptive and prosocial child behavior: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 33, 901-913.

b) Dit is de eerste en tot op heden de enige meta-analyse naar het effect van Incredible Years. De effectgrootte werd onderzocht van Incredible Years ingezet als behandeling, als geïndiceerde preventie en als selectieve preventie. Ook werd onderzocht of kind- en omgevingskenmerken een invloed hadden op het effect. Inclusiecriteria waren: publicatie voor april 2010, aanwezigheid van een controleconditie, metingen voor en na de interventie, ten minste één maat voor sociaal storend gedrag of voor sociaal passend gedrag, Voor Incredible Years ingezet als behandeling werden 22 studies betrokken, als geïndiceerde preventie 11 studies en als selectieve preventie 12 studies.

c) De gemiddelde effectgrootte van ouder-gerapporteerd gedrag was $d=0.50$ voor Incredible Years als behandeling, $d=0.20$ voor Incredible Years ingezet als geïndiceerde preventie en $d=0.13$ voor Incredible Years ingezet als selectieve preventie. De gemiddelde effectgrootte van sociaal storend gedrag was $d=0.27$ en van sociaal passend gedrag $d=0.23$. De gemiddelde effectgrootte van observatie ($d=0.37$) was groter dan van de ouders ($d=0.30$) en leerkrachten ($d=0.13$). De belangrijkste voorspeller van het effect was de ernst van het sociaal storend gedrag bij de voormeting: hoe ernstiger, hoe groter het effect.

STUDIES 2019-2024 (toegevoegd bij hererkenning)

Studie 5

- Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. Ja
- Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). Ja
- Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. Ja
- Er is een voormeting. Ja
- Er is een nameting. Ja
- Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie. Nee, de follow-up was 4 maanden na het einde van de interventie (en 8 maanden na de voormeting).

- a) Huijzer-Engbrenghof, M., Van Rijn-Van Gelderen, L., Van Den Akker, A., Jorgensen, T. D., & Overbeek, G. (2023). Intervention-induced temperament changes in children: Evidence from a randomized controlled trial of the Incredible Years parent program. *Developmental Psychology*, 59(10), 1839–1851.
<https://doi.org/10.1037/dev0001591>

- b) Randomized controlled Trial. Incredible years werd aangeboden aan 386 ouders met hun kinderen, die eerder deelnamen aan de ORCHIDS studie. De kinderen (gemiddelde leeftijd 75 maanden, 54,2% jongens) werden gescreend volgens de ECBI vragenlijst, kinderen die boven het 75^e percentiel scoorden werden geïnccludeerd. De studie bestond uit een voormeting, de interventie en een nameting. De participanten werden gerandomiseerd en onderverdeeld in een controlegroep en een interventiegroep. De controlegroep werd gevraagd of ze behoefte hadden aan oudersupport hadden of mentale hulp. De interventiegroep kreeg Incredible Years gedurende een traject van 14 weken met een wekelijkse sessie en na een maand na de interventie vond er een booster sessie plaats. Het protocol van Incredible years werd gevolgd, met een succespercentage van gemiddeld 86%
- c) De resultaten lieten zien dat de interventie Incredible Years effectief werd bevonden, ongeacht het (negatieve) temperament van het kind. Het negatieve temperament is te veranderen door middel van een oudertraining, zoals Incredible Years. Daarnaast werd gevonden dat Incredible years leidt tot een afname in disruptief gedrag en negatieve emotionaliteit (Mchange = -0.34, pFDR, .001). Hoewel negatieve emotionaliteit met de leeftijd afneemt, is dit effect alleen gevonden in de interventiegroep, waar met Incredible Years werd gewerkt. Zelfregulering neemt toe met de leeftijd, dit werd in beide groepen gevonden, echter was de toename voor de interventiegroep hoger, dit zou kunnen komen door de interventie die een afname in negatieve emotionaliteit veroorzaakt, wat zou kunnen leiden tot een toename in zelfregulering (Huijzer-Engbrenghof et al., 2023).

Studie 6

- Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. Ja
 - Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). Ja
 - Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. Ja
 - Er is een voormeting. Ja
 - Er is een nameting. Ja
 - Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie. Ja
- a) Overbeek, G., Van Aar, J., De Castro, B. O., Matthys, W., Weeland, J., Chhangur, R. R., & Leijten, P. (2020). Longer-Term outcomes of the Incredible Years Parenting intervention. *Prevention Science*, 22(4), 419–431. <https://doi.org/10.1007/s11121-020-01176-6>
- b) Randomized controlled trial om de lange termijn effecten (2.5 jaar na de interventie) van Incredible Years (IY) te meten op de gedragsproblemen van kinderen in de preventieve setting. (N= 387; 79% responspercentage). Meetinstrumenten: ECBI, SDQ, neuropsychologische taken. Doelgroep: kinderen tussen de 4 en 8 jaar die > 75 percentiel op de ECBI scoren in de preventieve setting.
- c) Middels de multi- method (survey en computer) en multi- informant (ouders, leerkrachten en kinderen) methodiek is gekeken naar de lange termijn effecten van de ouderinterventie Incredible Years, waarbij gekeken is naar een afname van gedragsproblemen van kinderen in de leeftijd van 4-8 jaar, evenals mogelijk bredere effecten op interactie met leeftijdgenoten, emotionele problemen, ADHD-symptomen en gebruik maken van de geestelijke gezondheidszorg. Er is gebruik gemaakt van een voormeting, een nameting op korte termijn (6 maanden) en lange termijn (1.5 jaar en 2.5 jaar). IY leidt, in vergelijking met de controlegroep die geen interventie hebben ontvangen, tot een afname in de gedragsproblemen van kinderen op lange termijn

gerapporteerd door ouders. Er waren geen bredere effecten op problemen met leeftijdgenoten, emotionele problemen, ADHD symptomen, en gebruik van gezondheidszorg. Kanttekening hierbij is het feit dat de problemen in de preventieve setting al milder van aard zijn evenals beperkte onderzoeksmiddelen. IY wordt aangeraden om in te zetten in de preventieve setting bij kinderen waarvan ouders gedragsproblemen ervaren.

Studie 7 – meta-analyse

- a) Leijten, P., Gardner, F., Meléndez-Torres, G. J., Weeland, J., Hutchings, J., Landau, S., McGilloway, S., Overbeek, G., Van Aar, J., Menting, A., De Castro, B. O., Berry, V., Gaspar, M. F., Axberg, U., Mørch, W., & Scott, S. (2019). Co-occurring change in children's conduct problems and maternal depression: Latent class individual participant data meta-analysis of the Incredible Years parenting program. *Development and Psychopathology*, 31(5), 1851–1862. <https://doi.org/10.1017/s0954579419001068>
- b) De data uit deze meta-analyse is afkomstig uit onderzoeken uit 6 verschillende landen: Zweden, Engeland, Wales, Noorwegen, Ierland en Portugal. Data van 10 van de 15 trials was geschikt voor inclusie. De trials die geïncludeerd zijn voldeden aan het Incredible Years programma, daarnaast moest er voldoende informatie beschikbaar zijn over maternale depressie en gedragsproblemen van kinderen. In totaal deden er 1280 gezinnen mee, de kinderen (gemiddelde leeftijd 64 maanden, 64% jongens) waren tussen de 2 en 10 jaar. De participanten werden gerandomiseerd en onderverdeeld in een controlegroep en een interventiegroep. De interventiegroep kreeg Incredible Years aangeboden, waar ze tussen de 12 en 19 sessies hadden. De controlegroep kreeg of een wachtlijst (7 trials), een minimale interventie (2 trials) of zorg zoals gewoonlijk (1 trial). Om gedragsproblemen te meten werd door de meeste onderzoeken gebruik gemaakt van de ECBI intensiteitschaal. Twee onderzoeken maakten gebruik van de PACS scores. Voor de meta-analyse werden de PACS scores omgezet in ECBI scores (correlatie tussen beide scores $r = .71$).
- c) Uit de resultaten van de verschillende onderzoeken is gebleken dat de gedragsproblemen van de kinderen is afgenomen, maar dat de maternale depressie niet afnam, dit suggereert dat deze twee variabelen niet aan elkaar gecorreleerd zijn. Gezinnen waar ernstigere problemen zich voordeden, hadden meer baat bij Incredible Years, zowel op het gebied van gedragsproblemen als maternale depressie. Uit de meta-analyse is gebleken dat deze gezinnen op meerdere vlakken verbeterden, dat zou kunnen komen omdat er heel veel ruimte om te verbeteren is. In gezinnen waar gedragsproblemen in mindere mate afnamen, werd geen toename in maternale depressie gevonden.

Studie 8 – Systematische review - IPD meta-analyse

- a) Gardner, F., Leijten, P., Harris, V., Mann, J., Hutchings, J., Beecham, J., Bonin, E. M., Berry, V., McGilloway, S., Gaspar, M., João Seabra-Santos, M., Orobio de Castro, B., Menting, A., Williams, M., Axberg, U., Mørch, W. T., Scott, S., & Landau, S. (2019). Equity effects of parenting interventions for child conduct problems: a pan-European individual participant data meta-analysis. *The Lancet. Psychiatry*, 6(6), 518–527. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(19\)30162-2](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(19)30162-2)
- b) Individual Participant Meta-analysis van een systematische review. Hierbij is de Eyberg Child Behavior Inventory als primaire uitkomstmaat voor gedragsproblemen van het kind genomen. Er zijn 13 randomized controlled trials naar het Incredible Years (IY) ouderprogramma uitgevoerd in 7 Europese landen zijn uiteindelijk meegenomen in deze publicatie. Dit leverde data van 1696 kinderen tussen de 2 en 12 jaar oud op (gemiddelde leeftijd was 5 jaar). Voor de effectiviteit van IY is gekeken naar de pre- en postmeting (4-6 maanden na afloop van de interventie). Sociale ongelijkheid is bepaald vanuit opleidingsniveau,

inkomen, werkloosheid, alleenstaand ouderschap, behuizing, etnische achtergrond van ouders.

- c) Deze gepoolde studie laat zien dat het Incredible Years ouderprogramma effectief is in het doen afnemen van gedragsproblemen bij het kind en dat IY niet bijdraagt aan sociale ongelijkheid in de maatschappij. Er werden geen aanwijzingen gevonden dat het effect van IY varieerde afhankelijk van de mate van sociale achterstand. Het is dus hoogst onwaarschijnlijk dat de interventie de bestaande sociale ongelijkheden met betrekking tot de verbetering van gedragsproblemen bij kinderen vergroot. Bovendien zou het programma de sociale ongelijkheid op de lange termijn kunnen verminderen, als de effecten in de loop van de tijd aanhouden.

Studie 9 – Pilotstudie naar de effecten van Invest in Play

- Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. Nee, in Denemarken.
- Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). Ja
- Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. Ja
- Er is een voormeting. Ja
- Er is een nameting. Ja
- Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie.

Nee

- a) Orobio de Castro, B. (2023). Initial findings on effectiveness of the first Invest In Play Parent Groups: A benchmark study of four Danish groups on a European Individual Participant Data Meta-Analysis. Paper presented at the International Forum for Evidence Based Practice, April 2023.
- b) Het doel van de pilotstudie was om te onderzoeken of Invest in Play net zo goed werkt als gevestigde evidence-based programma's. Daarom vergeleek de studie voor- en nametingen van de eerste 4 Invest in Play-groepen (n=33) in Denemarken met controle- en interventiegroepen uit een meta-analyse van 14 onderzoeken naar een gevestigde evidence-based interventie (Incredible Years).
- c) De resultaten die werden gevonden, waren: Invest in Play vermindert effectief de gedragsproblemen van kinderen. Hierbij worden effecten gevonden die vergelijkbaar zijn met Incredible Years (ES 0.64); Invest in Play vermindert effectief ouderlijke stress met aanzienlijk grotere effecten in vergelijking met Incredible Years (ES 0.85 versus ES 0.37). Daarnaast waren de ouders in de Invest in Play-groepen iets meer tevreden over de training, waren er minder sessies nodig (12 sessies en één follow-up sessie) en lagen de kosten zo'n 48% lager.

Deze studie maakt verder onderzoek naar Invest in Play mogelijk en draagt bij aan doorontwikkeling en verdere implementatie van dit ouderprogramma in andere landen.

5. Samenvatting Werkzame elementen

Voor het bereiken van de doelen zijn de volgende *inhoudelijke werkzame elementen* nodig. Ten eerste het oefenen van opvoedingsvaardigheden door rollenspelen, het bespreken van videovignetten, het uitvoeren van huiswerkopdrachten en de bespreking ervan in het begin van de bijeenkomst. Ten tweede het oefenen van communiceren met anderen (partner, brede netwerk, kinderdagverblijf/peuterspeelzaal/school) door rollenspelen, het bespreken van videovignetten, huiswerkopdrachten en de bespreking van huiswerkopdrachten in het begin van de bijeenkomst. Ten derde het voorbeeld zijn voor het kind tijdens rollenspelen, het bespreken van videovignetten, huiswerkopdrachten en de bespreking van huiswerkopdrachten in het begin van de bijeenkomst.

De *praktische werkzame elementen* bij de uitvoering van de interventie maken deel uit van de collaboratieve benadering. Group Leaders faciliteren groepsdiscussies en moedigen ouders aan om zelf oplossingen te vinden voor problemen. Group Leaders staan derhalve niet als expert voor de groep. De basisattitude van de Group Leaders is coachend in plaats van adviserend. Group Leaders verhelderen waar nodig, maar instrueren niet. Zij hebben voor ogen de ouders sterker te maken (empowerment). De nadruk ligt op wat goed gaat en, waar nodig, hoe het beter kan. Behalve de collaboratieve benadering helpt de groepswijze aanpak de ouders om hun doelen te realiseren: zij stimuleren en steunen elkaar hierbij. Voor de Group Leaders is de uitgebreide handleiding een belangrijke houvast bij de uitvoering van de interventie zoals die bedoeld is.

6. Aangehaalde literatuur

Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Englewood Cliffs, NJ:Prentice Hall.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs:Prentice-Hall, Inc.

Barry, T.D., Lindsey, R.A., Fair, E.C., & DiSabatino, K. (2018). Parent psychopathology. In J.E. Lochman and W. Matthys (Eds.). *The Wiley Handbook of Disruptive and Impulsive-Disorders* (pp. 275-290). Chichester: Wiley-Blackwell.

Belsky, J., & Jafee, S. R. (2015). The multiple determinants of parenting. In D. Cicchetti, & D. J. Cohen (Eds.), *Developmental psychopathology: Risk, disorder, and adaptation* (pp. 38–85). Wiley Online Library.

Bookhout, M.K., Hubbard, J.A. & Moore, C.C. (2018). Emotion regulation. In J.E. Lochman and W. Matthys (Eds.). *The Wiley Handbook of Disruptive and Impulsive-Disorders* (pp. 221-236). Chichester: Wiley-Blackwell.

Burke, E.F., Derella, O.J., & Johnston, O.G. (2018). Diagnostic issues in oppositional defiant disorder. In J.E. Lochman and W. Matthys (Eds.). *The Wiley Handbook of Disruptive and Impulsive-Disorders* (pp. 21-36). Chichester: Wiley-Blackwell.

Cooke, J. E., Deneault, A. A., Devereux, C., Eirich, R., Fearon, R. M. P., & Madigan, S. (2022). Parental sensitivity and child behavioral problems: A meta-analytic review. *Child development, 93*(5), 1231–1248. <https://doi.org/10.1111/cdev.13764>

DeGarmo, D.S., Patterson, G.R., & Forgatch, M.S. (2004). How do outcomes in a specified parent training intervention maintain or wane over time? *Prevention Science, 5*, 73-89.

Frick, P.J. & Wall Meyers, T.D. (2018). Conduct disorder and callous-unemotional traits. In J.E. Lochman and W. Matthys (Eds.). *The Wiley Handbook of Disruptive and Impulsive-Disorders* (pp. 37-54). Chichester: Wiley-Blackwell.

Gardner, F., Leijten, P., Harris, V., Mann, J., Hutchings, J., Beecham, J., Bonin, E. M., Berry, V., McGilloway, S., Gaspar, M., João Seabra-Santos, M., Orobio de Castro, B., Menting, A., Williams, M., Axberg, U., Morch, W. T., Scott, S., & Landau, S. (2019). Equity effects of parenting interventions for child conduct problems: a pan-European individual participant data meta-analysis. *The lancet. Psychiatry, 6*(6), 518–527. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(19\)30162-2](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(19)30162-2)

Groeneveld, M .G. & Mesman, J. (2018). Attachment and disruptive disorders. In J. E. Lochman and W. Matthys (Eds.), *The Wiley Handbook of Disruptive and Impulsive-Control Disorders* (pp. 207-220). Chichester: John Wiley.

Guo, J. & Mrug, S. (2018). Temperament. In J. E. Lochman and W. Matthys (Eds.), *The Wiley Handbook of Disruptive and Impulsive-Control Disorders* (pp. 175-188). Chichester: John Wiley.

Huijzer-Engbrenghof, M., Van Rijn-Van Gelderen, L., Van Den Akker, A., Jorgensen, T. D., & Overbeek, G. (2023). Intervention-induced temperament changes in children: Evidence from a randomized controlled trial of the Incredible Years parent program. *Developmental Psychology, 59*(10), 1839–1851. <https://doi.org/10.1037/dev0001591>

Hutchings, J., Williams, M. E., & Leijten, P. (2023). Attachment, behavior problems and interventions. *Frontiers in Child and Adolescent Psychiatry*, 2, Article 1156407. <https://doi.org/10.3389/frcha.2023.1156407>

Jarreth, M.A. & Hilton, D.C. (2018). Cognitive functions. In J.E. Lochman and W. Matthys (Eds.). *The Wiley Handbook of Disruptive and Impulsive-Disorders* (pp. 159-174). Chichester: Wiley-Blackwell.

Kazdin, A. (2005). *Parent Management Training*. Oxford: Oxford University Press.

www.kenniscentrum-kjp.nl/Professionals/Stoornissen/ODD-CD

Leijten, P., Raaijmakers, M.A., Orobio de Castro, B., van den Ban, E., & Matthys, W. (2017). Effectiveness of the Incredible Years Parenting Program for families with socioeconomically disadvantaged and ethnic minority backgrounds. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 46, 59-73.

Leijten, P., Gardner, F., Meléndez-Torres, G. J., Weeland, J., Hutchings, J., Landau, S., McGilloway, S., Overbeek, G., Van Aar, J., Menting, A., De Castro, B. O., Berry, V., Gaspar, M. F., Axberg, U., Mørch, W., & Scott, S. (2019). Co-occurring change in children's conduct problems and maternal depression: Latent class individual participant data meta-analysis of the Incredible Years parenting program. *Development and Psychopathology*, 31(5), 1851–1862. <https://doi.org/10.1017/s0954579419001068>

Matthys, W. (2011). *Gedragstoornissen bij kinderen; diagnostiek en behandeling voor de professional*. Amsterdam: Hogrefe.

Matthys, W. en van de Glind, G. (2013). Richtlijn Oppositioneel-opstandige stoornis (ODD) en gedragsstoornis (CD) bij kinderen en jongeren. Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, Utrecht, De Tijdstroom.

Matthys, W. & van West, D. (2014). Gedragstoornissen. In *Kinder- en jeugdpsychiatrie* (F.C. Verhulst, F. Verheij & M. Danckaerts, Red.) (pp. 255-280). Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Matthys, W. & Lochman, J.E. (2017). *Oppositional Defiant Disorder and Conduct Disorder in Childhood*. (Second Edition). Chichester: Wiley-Blackwell.

Maughan, B., Rowe, R. & Murray, J. (2018). Family poverty and structure. In J. E. Lochman and W. Matthys (Eds.), *The Wiley Handbook of Disruptive and Impulsive-Control Disorders* (pp. 258-274). Chichester: John Wiley.

Maughan, B. & Rutter, M. (2001). Antisocial children grown up. In J. Hill & B. Maughan (Eds.) *Conduct disorders in children and adolescents* (pp. 507-552). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

McDonald, K.L. & Gibson, C.E. (2018). Peer rejection and disruptive behavior disorders. In J.E. Lochman and W. Matthys (Eds.). *The Wiley Handbook of Disruptive and Impulsive-Disorders* (pp. 325-338). Chichester: Wiley-Blackwell.

Menting, A.T., Orobio de Castro, B., & Matthys, W. (2013). Effectiveness of the Incredible Years parent training to modify disruptive and prosocial child behavior: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 33, 901-913.

Menting, A.T., Orobio de Castro, B., Wijngaards-de Meij, L.D., & Matthys, W. (2014). A trial of parent training for mothers being released from incarceration and their children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 43, 381-396.

O'Leary, K. D. & Solano, I. (2018). Relationship discord, intimate partner physical aggression, and externalizing problem of children. In J.E. Lochman and W. Matthys (Eds.), *The Wiley Handbook of Disruptive and Impulsive-Control Disorders* (pp. 291-305). Chichester: John Wiley.

Orobio de Castro, B. (2023). Initial findings on effectiveness of the first Invest In Play Parent Groups: A benchmark study of four Danish groups on a European Individual Participant Data Meta-Analysis. Paper presented at the International Forum for Evidence Based Practice, April 2023.

Orobio de Castro, B. & Van Dijk, A. (2018). "It's Gonna End Up with a Fight Anyway:" Social cognitive processes in children with disruptive behavior disorders. In J.E. Lochman and W. Matthys (Eds.). *The Wiley Handbook of Disruptive and Impulsive-Disorders* (pp. 237-253). Chichester: Wiley-Blackwell.

Overbeek, G., Van Aar, J., De Castro, B. O., Matthys, W., Weeland, J., Chhangur, R. R., & Leijten, P. (2020). Longer-Term outcomes of the Incredible Years Parenting intervention. *Prevention Science*, 22(4), 419–431. <https://doi.org/10.1007/s11121-020-01176-6>

Patterson, G.R., Reid, J.B., & Dishion, T.J. (1992). *Antisocial boys*. Eugene, OR. Castalia.

Pontoppidan, M., Thorsager, & M., Steenhoff, T. (2022). Parent-child relationship outcomes of the Incredible Years Parents and Babies Program: A Pilot Randomized Controlled Trial. *Scandinavian Journal of Child and Adolescent Psychiatry and Psychology*. 10:40-52 DOI 10.2478/sjcapp-2022-0004

Posthumus, J.A., Raaijmakers, M.A.J., Maassen, G.H., van Engeland, H., & Matthys, W. (2012). Sustained effects of Incredible Years as a preventive intervention in preschool children with conduct problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40, 487-500.

<http://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/ernstige-gedragsproblemen>

Stormshak, E.A., DeVargas, E.& Cardenas, L.E. (2018). Parenting practices and the development of problem behavior across the life span. In J.E. Lochman and W. Matthys (Eds.). *The Wiley Handbook of Disruptive and Impulsive-Disorders* (pp. 307-322). Chichester: Wiley-Blackwell.

Waschbusch, D.A. (2002). A meta-analytic examination of comorbid hyperactive-impulsive-attention problems and conduct problems. *Psychological Bulletin*, 128, 118-150.

Webster-Stratton, C. (2007). *Pittige Jaren*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Webster-Stratton, C. (2003). *How to promote children's social and emotional competence*. London: Paul Chapman Publishing.

Webster-Stratton, C. (2011). *Incredible Years: Parents, teachers, and children's training series*. Seattle: Incredible Years.

Webster-Stratton, C. (2012). *Incredible Years: Nurturing children's social, emotional, and academic competence*. Seattle: Incredible Years.

Webster-Stratton, C. (2016). The Incredible Years: Use of play interventions and coaching for children with externalizing difficulties. In T.M. Reddy (Ed.) *Empirically based*

play interventions for children, second edition (pp. 137-158). Washington, D.C. American Psychological Association.

Weeland, J., Chhangur, R. R., van der Giessen, D., Matthys, W., Orobio de Castro, W., & Overbeek, G. (2017). Intervention effectiveness of The Incredible Years: New insights into sociodemographic and intervention-based moderators. *Behavior Therapy*, 48, 1-18.

Weeland, J., Chhangur, R. R., van der Giessen, D., Matthys, W., Orobio de Castro, W., & Overbeek, G. (2017). Corrigendum, *Behavior Therapy*, 49, 308-309.

Yan, Z., Yu, S. & Lin, W. (2024). Parents' perceived social support and children's mental health: the chain mediating role of parental marital quality and parent-child relationships. *Current Psychology*. 43, 4198-4210. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04625-x>.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Kenniscentrum Sport & Beweging, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

